

STUDENTEN WEEKBLAD

7de Jaargang.
No. 24.

REDACTEUREN: D. A. DE FREMERY, M. J. GRANPRÉ
MOLIÈRE, J. H. TELDERS, J. P. VALKEMA BLOUW,
R. VER LOREN VAN THEMAAT.

Donderdag
30 Maart '05.

Dit blad verschijnt Donderdags, behalve in de vacantiën. De abonnementsprijs is f 3,50, bij vooruitbetaling f 3,— per jaar. De jaargang loopt van 1 October tot 30 September. De prijs der advertentiën is 10 cents per regel.

J. WALTMAN JR.
UITGEVER • DELFT

Inzendingen die Dinsdagmiddag 12 uur niet aan het redactie-adres zijn bezorgd, kunnen niet meer in het eerstkomend nummer worden opgenomen. Het adres voor redactie en administratie is: Binnenwatersloot 33.

Eerstvolgende REDACTIE-VERGADERING ten huize van den heer D. A. DE FREMERY, Oostsingel 91, op Dinsdag 28 Maart '05, des middags om 4 uur.

De lezing van Florimont van Duyse.

Zooals den lezers bekend zal zijn, komt Florimont van Duyse hier op uitnodiging der redactie eene lezing houden over het Oude-Nederlandsche lied op Woensdag 5 April a.s.

Wie heeft ooit die oude Nederlandsche liedekens gehoord zonder onder den indruk te komen van de bekoring, die er van uitgaat? Wie gevoelt niet eene zeer bijzondere emotie bij het lezen van die eenvoudige, vaak diep gevoelde gedichtjes, in zoo simpele, naieve bewoording.

't Kan haast niet anders, wie ze kent moet er van houden, van die boden van een tijd die zoo anders was, dan de onze, waar zooveel moois leefde, dat tot de verbeelding spreekt en niet meer thuis hoort in dit tijdvak van moderne beschaving en nijverheidsontwikkeling. Zeker, tijden wijzigen zich en moeten zich wijzigen, het is een blijk van bekrompenheid, slechts het verleden, dien „goeden ouden tijd” mooi te vinden, maar toch ligt er in dien geest der middeleeuwen iets zeer schoons.

Nu is Fl. van Duyse bij uitnemendheid de man, die de litteratuur van dat tijdvak heeft bestudeerd. Hij is de auteur van het prachtige standaardwerk „Het oude Nederlandsche lied”, niemand is beter dan hij in staat ons een denkbeeld te geven van de uitingen van dien tijd. Slechts zeer zelden zal men in de gelegenheid zijn, dit onderwerp door een zoo bij uitstek bevoegd persoon te hooren behandelen.

Doch niet alleen de woorden dier oude liederen verdienen onze belangstelling, ook de zangwijzen zijn eene uiting van hunnen tijd, die onze aandacht meer dan waard is. Beide zijn niet onafhankelijk van elkander te behandelen, niet de woorden zonder de muziek, niet de zangwijzen zonder de woorden. Om ook die tot hun recht te doen komen, verzocht de heer van Duyse den bekenden zanger Arnold Spoel hem te willen bijstaan door het voordragen van eenige dier liederen. Deze heeft dit verzoek ingewilligd, zoodat wij a. s. Woensdag een zeer belangwekkenden avond kunnen wachten.

Laat nu de Delftsche studenten, die zoo vaak klagen, dat er in Delft zoo zelden iets goeds te hooren valt, bij deze gelegenheid door een ruime opkomst eens toonen, dat zij eene belangrijke lezing weten te waardeeren. Daar het noodig is vooruit te begrooten, op hoevele plaatsen kan worden gerekend, moeten wij er zeer sterk op aandringen, dat ieder zoo spoedig mogelijk, liever vandaag dan morgen, kaarten neemt, die bij den heer Waltman verkrijgbaar zijn.

Ts.

STUDENTENWERELD.

Diësviering.

Oudejaarsavond wordt op de kroeg gevierd met een officieel feest, en al zijn steeds terugkerende eigenaardigheden als zoodanig. Binnenkomende moet men zich een weg banen door de middenzaal, over barricades van eerste jaars. Is dat ten slotte gelukt, en heeft men een stoel bemachtigd, dan gaat men lustig meeschreeuwen om Huzarensla en

slappe whisky, waar niemand op zoo'n avond van verzadigd kan worden.

Na lang wachten komt eindelijk de lange rij officieele menschen binnen, geestdriftig begroet met een zonderlinge combinatie van Phoenixlied en lō vivat, dat zich ten slotte oplost in een ontzettend lawaai, begeleid door de steeds het lō vivat spelende orkest.

Wangunstige blikken worden naar de groene tafel geworpen, waar de hoorn des overvloeds over leeggestort schijnt te zijn, om niets over te laten voor de anderen die hongeren en dorsten.

Nu dreunen in angstwekkende stilte de twaalf gongslagen door de sombere zalen. Dan breekt het krijgsgeschreeuw weer los, lange scherpe trompetklanken overstemmen het: Uren, dagen, maanden, jaren vliegen als een schaduw heen.

Om dit te bevestigen vertelt de Preases wat er alzo in het afgelopen jaar gebeurd is, maar het publiek luistert eigenlijk maar half, want het oogenblik begint te naderen waarop ieder zich gespitst heeft. De eerste jaars zullen, met behulp van een ontmoeting in het woud, hun sarcasmes slingeren, te midden van allen, die nog pas enkele maanden geleden hen vernederd en gehoond hebben. Maar op dit schoone feest mag geen haat of tweedracht zijn, iedereen is mild gestemd, zoo zelfs, dat „Pim” den hakkelenden acteur goedig voorzegt, dat hij zoo'n onder„kin” heeft, en het „Gebak” volmondig bekent, zich vooral nu niet op zijn „gemak” te voelen.

De wraak was echter volkomen, waar niet weinig toe bijdraagt, de mededeeling, dat „Pups een gezicht als een rups had”.

Nieuwjaarsdag.

Op de markt hebben zich de kleurige groepen reeds opgesteld.

De arke Noach dobert daar rustig op de onstuimige golven. Uit het raam kijkt Noach's vrouw, omgeven door haar lievelingsdieren: bruine beer, krokodil en andere monsters. Voor het andere staat die goede Noach zelf, turend naar de spits van het stadhuis, waar een zwerm duiven zwiert, die ééne, witte verbeidend, die hem de groenen olijftak zal brengen.

Alle mogelijke generaals zijn uit hun graven opgestaan om den volke den wereldvrede te verkondigen, doch in 't zonnetje is het zoo lekker, dat ze al hun grootsche plannen vergeten, en zich eens flink laten stoven. Het was ook zoo koud onder den grond.

Johanna van Beieren en haar vier echtgenooten, Kleine Kohn met negen nikkers, alles zit kneusjes bij elkaar, niets vreezende, want ze weten het wel, dat de laatste resten der schutterij, de majoor aan 't hoofd, voor hen waken.

Als de Senaat alles geinspecteerd heeft, maakt de stoet een ommegang door de stad, en rijdt in gestrekten draf naar Voorburg, om over Rijswijk naar Delft terug te keeren.

Daar vereenigt het collationdiner allen weer in de Phoenix.

Als altijd wordt er weer een woeste cortege door het geheele gebouw gehouden. De tafels worden afgebroken en uit het raam gesmeten. Het officieele gedeelte is gesloten.

D.

SOCIALE AANGELEGENHEDEN EN WETENSCHAP.

Een en ander naar aanleiding van den Oorlog Rusland—Japan.

Nu de jongste berichten in de bladen ons melden, dat het zooveel besproken Baltisch eskader eindelijk de kusten van Madagascar verlaten heeft om zijne avontuurlijke tocht naar het verre Oosten te vervolgen, is het misschien het geschikte oogenblik eens na te gaan in hoeverre onze Nederlandsche belangen door deze tocht, en wat daaraan vast zit, op het spel zouden komen te staan.

Ik acht dit te meer niet van belang ontbloeit, daar er mee tevens ter sprake zal komen de kwestie van de defensie van onze bezittingen in Oost-Indië, een reeds te lang op den achtergrond gehouden vraag, dien men nu eerst in den laatsten tijd ernstiger als één van algemeen belang is gaan beschouwen.

Om nu op de Russische vloot terug te komen, deze staan, zooals ik bij de meeste uwer als bekend mag veronderstellen, verscheidene wegen open om hun doel, de Japansche wateren, te bereiken.

De voornaamste dezer zijn voor zoover ze door onze kolonien voeren:

1. door de straat van Malacca, langs Singapore en verder door de Zuid-Chineesche Zee;
2. door straat Soenda, ten westen langs Borneo, eveneens naar de Zuid-Chineesche zee;
3. door de straten ten O. van Java (langs Bali of Lombok) naar de straat van Macasser, dan de Celebes-zee en eindelijk ten O. om de Philippijnen naar de Groote Oceaan;
4. ten laatste ten W. of O langs Timor, door de Banda-zee en de Molukken-Passage, eveneens naar den Groeten Oceaan.

Gaan we nu na welke dezer wegen door de Russen te verkiezen zou zijn, dan blijkt ons dat de eerste twee de kortste zijn.

Echter heeft No. 1 het nadeel, dat ze voor een groot deel langs Engelsch gebied voert en dat juist in de nauwe str. van Malacca, wat, met de bekende antipathie van de Britten voor de Russen, voor de laatste deze route minder gewenscht maakt; ten eerste door de onmogelijkheid hun tocht voor de Japanners geheim te houden, ten tweede door 't gevaar van chicanes van de Engelschen en ten laatste door het niet geringe gevaar van eventueele Japansche hinderlagen en nachtelijke aanvallen.

De weg door straat Soenda levert ten deele ook deze bezwaren op, waarbij nog komt de aanwezigheid der overtalrijke eilanden en eilandjes, die een ruime gelegenheid tot verrassingen bieden, en bovendien het vaarwater niet veiliger maken, een bezwaar, dat vooral voor de logge slagschepen niet te gering te schatten is.

Voordeelen van de beide eerste wegen zijn, dat ze de gewone route naar China en Japan zijn, dat er dus betere kaarten van bestaan en ook de kustverlichting enz. er beter in orde is.

De beide laatste routes door de Russen te kiezen, bieden naast de groote bezwaren van langeren duur (vooral met het oog op de kolenvoorraad) en groot gevaar van hinderlagen tusschen de eilanden, het voordeel dat ze, totdat de open Oceaan bereikt is, steeds over Nederlandsche gebied voeren, dus dat op onze regeering de plicht rust hen gedurende die vaart te beschermen. Dat we echter hiertoe eventueel in staat zouden zijn is, om straks te noemen redenen, te betwijfelen, een feit, dat ook den Russen wel niet onbekend zal zijn, die dan ook bovengenoemd voordeel wel niet al te hoog zullen schatten.

Om al deze redenen acht ik het niet zeer waarschijnlijk dat de Russen de beide laatste wegen kiezen zullen, waarschijnlijk kiezen ze van de twee kwaden de minste en geven de voorkeur aan de kortere en nautisch veiliger routes door Malacca of Soenda straten. waarvan dan misschien de laatste nog het aanlokkelijkst zou zijn.

Wel blijven ze dan niet onopgemerkt, maar dit dunkt mij een te geringer bezwaar, daar de Japansche hoofdvloot hen toch in de Japansche wateren opwacht, dus ook bij

't gaan langs de andere wegen tijdig bericht van hunne nadering zou ontvangen.

Wat nu de belangen van ons land betreft, zal ik even nagaan, hoe het met de handhaving onzer neutraliteit zou staan in de 4 bovengenoemde gevallen.

Kiest Rusland de 1e route dan komt dadelijk in de eerste plaats in aanmerking onze jongste groote haven, namelijk Sabang, dat met zijn kolendepots, zijn dok (niet voor de grootste schepen berekend) en zijn veilige haven den Russen een zekere rustplaats (eventueel zelfs maritieme basis) zou aanbieden, als het Volkenrecht dit niet verbodt.

De vraag komt nu op, of we in staat zijn eventueel de Russen te verhinderen met geweld te nemen, wat voor hen een uiterste behoefte kan worden.

Een dergelijke daad zou ons niet alleen van Sabang berooven, maar ook ernstige onaangenaamheden met Japan (en Engeland?) tengevolge hebben.

Sabang bezit nu geen der moderne kustforten en batterijen tegenover een pantservloot vrijwel noodzakelijk, om een bombardement uit te houden, noch voldoende zwaar geschut om het te beantwoorden.

Naar de laatste berichten bestaat er ons geheele defensie-wezen uit aarden batterijen op de heuvels om de baai opgeworpen, bewapend met 12 tot 17 cM. achterlaad kanonnen van de marine (verouderde vuurmonden die niet verder dan 5000 resp. 3000 M. dragen). Misschien verder nog enkele 15 cM. snelvuurkanonnen van moderne constructie, echter nooit in een ook slechts ten naastenbij voldoende aantal.

Ook de bezetting is niet zeer talrijk en bestaat uit een bataljon Infanterie (\pm 600 man, voor $\frac{3}{4}$ Javanen) benevens een honderdtal artilleristen met een batterij bergkanonnen.

Over 't geheel een povere verdediging, die waarschijnlijk aan een voldoende uitgeruste Europeesche vijand niet lang het hoofd zou kunnen bieden.

De verdere kust langs de Malacca str. en ook de havens Pontianak en Sambas op de W. Kust van Borneo zijn totaal onverdedigd, tenminste tegenover een modern Europeesche vloot.

De 2e route voert de Russen langs de geheel onbeschermden kust van straat Soenda, terwijl de reeden van Banka en Biliton evenmin de middelen bezitten om ongewenschte gasten te weren.

Wat betreft onze drie groote havens op de noordkust van Java, deze zijn in de laatste jaren van moderne kustbatterijen voorzien, bewapend met 15 cM. snelvuurkanonnen, Soerabaya als oorlogshaven bezit zelfs eenig zwaar geschut (21 en 23 cM. achterlaad).

Daar deze plaatsen bovendien groote garnizoenen bezitten of in de nabijheid hebben, is hier het gevaar voor een coup de main vrijwel uitgesloten.

De verdere weg langs Borneo enz., is weer totaal onbeschermd, evenals de 3e en 4e routes, waarlangs geen enkele haven ook maar eenigen tijd tegen een Europeesch aanvaller te verdedigen is.

Beschouwen we nu nog enkele belangrijke havens op de W. kust van Sumatra (Padang met Emma haven) en op de Z.kust van Java (Wijnkoopsbaai), dan blijkt, dat beiden slechts door 1 kustbatterij (elk bewapend met \pm 4 kanonnen van 15 cM. S) verdedigd worden, ook al weer geen waarborg tegen de schending der neutraliteit dus, al verhinderen de vrij talrijke garnizoenen een totale inbezitting.

Met opzet heb ik, bij een overzicht van de eventueele verdedigbaarheid der O.-I. havens, de vloot buiten rekening gelaten.

Het is namelijk niet onwaarschijnlijk, dat de Russen op een geheel ander punt de Archipel binnendringen dan wij vermoeden, vooral, daar het voor hen van overwegend belang is, Japan zoo lang mogelijk in de onzekerheid te laten omtrent de plaats van doortocht.

Dit doet ons uit den aard der zaak ook in den blinde tasten, temeer daar we helaas geen voldoende snelvarende schepen bezitten om ons zelf omtrent de bewegingen van de Russische vloot licht te verschaffen en er onze vloot tijdig van in kennis te stellen.

Kan onze vloot dus niet gelijk met de Russen aankomen, dan zijn in het ergste geval onze havens geheel op eigen defensie aangewezen.

Ook bestaat de mogelijkheid, dat afzonderlijke kruisers of hulpkruisers, hetzij van Rusland, hetzij van Japan,

zullen trachten zich in de één of andere haven van kolen te voorzien of eventueele averij te repareren.

Aangezien het eerste steeds slechts in beperkte hoeveelheid zal mogen geschieden, en het laatste (tenzij er onmiddellijk gevaar bestaat) slechts met eigen middelen, is hier weer een ruime bron voor overtredingen van de neutraliteitsgrenzen, waartegen onze havens (Batavia, Semarang, Soerabaya en misschien Sabang uitgezonderd) ongelukkig genoeg zelfs nog niet eens beschermd zullen blijken. Onze vloot kan onmogelijk het zoo uitgebreide gebied bewaken, daarvoor is ze veel te zwak in aantal, terwijl het bovendien onverstandig zou zijn, onze toch al zoo kleine macht te gaan versnipperen, daargelaten nog het feit, dat de aanwezigheid van bijv. een enkel oorlogsschip, de andere partij wel niet van zijn voornemen zou afhouden.

Onze regeering schijnt dan ook vrijwel hetzelfde idee toegedaan te zijn en heeft de geheele beschikbare vloot vereenigd te Tandjong Priok, dat bovendien het voordeel heeft ongeveer in 't midden van de toegangen tot de Archipel en zelf aan een belangrijk vaarwater te liggen.

Zooals ik wel bekend mag veronderstellen, (?) bestaat nu onze vloot aldaar uit 3 pantserscheppen type „Regentes” van 5000 ton, eene bewapening van II kanonnen van 24 cM. S en IV van 15 cM. S. en een snelheid van 17 zee-mijlen. Verder uit 5 pantserdekscheppen of kruisers type „Holland” van 4000 ton, II kanonnen van 15 cM. S. VI van 12 cM. S en een maximum snelheid van 20 mijl. Eindelijk nog drie torpedobooten van 110 ton met een vaart van 24—26 mijl (3 andere liggen te Soerabaya) en eenige z.g.n. flottiljevaartuigen, onbeschermdde scheepjes met een snelheid van ten hoogste 15 mijl en bewapend met een paar 10.5 cM. achterlaadkanonnen, schepen dus, die noch voor verkenning, noch bij een eventueel gevecht ook maar iets zullen beteekenen.

Ook de kruisers zullen door hunne onvoldoende bescherming (alleen een dek van 50 mM. staal) en hun gemis aan zwaar geschut geheel niet opgewassen zijn tegen het eerste het beste slagschip of de kleinste pantserkruiser.

Onze pantserscheppen vormen werkelijk een lichtpunt en al zijn ze wat zwak bewapend, ze zullen stellig in een gevecht met de moderne zeemonsters der groote mogendheden, tenminste eervol en niet kansloos den tegenstander schade te berokkenen, ten onder gaan, wat wel steeds het lot van onze schepen zal blijven, als we er niet toe over gaan, grootere en vooral veel zwaarder bewapende schepen voor de verdediging van onze belangen te bestemmen.

Om echter bij den toestand van het oogenblik te blijven, moet men de zwakte van onze vloot niet opvatten als een te gering beletsel tegen een eventueele neutraliteitsschending.

Voor elk der beide partijen, zoowel Rusland als Japan, zou een dergelijk feit beteekenen een versterking van de vloot van den tegenstander, wat weliswaar in aantal niet veel te beteekenen zou hebben, maar juist in dit geval waar de vloeten van beide mogendheden ongeveer van gelijke kracht zijn, wel eens den doorslag zou kunnen geven, stellig de ééne partij het overwicht zou verschaffen.

Reeds dit is dus een reden, om zonder dringende oorzaak, elk der partijen te weerhouden al te lichtvaardig onze neutraliteit te veronachtzamen.

Toch is er nog eene mogelijkheid van schending onzer neutraliteit, die wij niet mogen verwaarloozen, vooral waar we in dezen oorlog reeds talrijke voorbeelden voor oogen hebben gehad van het feit, dat de Japanners, waar het bevordering van hunne belangen geldt er niet tegen opzien onrechtmatige daden te verrichten (o.a. nemen van de torpedojager te Che-foo).

Deze mogelijkheid bestaat hierin, dat de Japanners zullen trachten de Russische vloot aan te vallen binnen ons gebied, en er waarschijnlijk niet tegen op zullen zien de Russen zoonoodig tot in onze havens te bestoken.

Hiertegen bestaat nu feitelijk nog maar een enkel middel en dit is het escorteeren van de Russische vloot, zoolang ze in onze havens vertoeft en op ons gebied zich bevindt.

Dit is nu om dezelfde reden uiterst lastig, als reeds boven genoemd voor de bewaking van onze havens, namelijk de onwetendheid omtrent de door de Russen te nemen weg, en de onmogelijkheid onze vloot te splitsen.

Het zou nu nog mogelijk zijn dat de Russische regeering de onze officieel met de te volgen route in kennis stelde, echter is dit zeer onwaarschijnlijk, daar de Japanners het dan door onze maatregelen bijna even spoedig zouden weten.

Ook hier blijkt dus weer 't gemis aan verkenningsscheppen van onze marine, een feit waarop reeds herhaaldelijk

is gewezen (door adm. McLeod, Evers, Guyot e. a.) maar waarin nog steeds geen voorziening is getroffen (de ministers van koloniën en marine hebben bij de laatste begrooting gezegd de zaak te zullen overpeinzen), totdat het nu wel eens te laat kon zijn.

In dit overzicht (ik moest uit den aard der zaak beknopt zijn) hoop ik te hebben aangetoond, dat we in Indië heusch nog niet klaar zijn, dat er op het gebied der defensie nog zeer veel te doen blijft, willen we zelfs slechts een voldoende neutraliteit kunnen handhaven. Het is dan ook met het doel voor deze quaestie wat meer belangstelling te wekken dan er tot nu bestaat, (al valt den laatsten tijd, misschien onder het schrikbeeld van 't verlies onzer koloniën eenige verbetering in dit opzicht bij het groote publiek waar te nemen) dat ik deze regels geschreven heb, te meer, daar er onder de studenten, waarvan toch zooveel later hunne positie in Indië zullen zoeken, toch nog zoo weinig belangstelling voor de verdediging, dus voor 't behoud van onze koloniën bestaat.

AMSTERDAM.

H. V. B.

Tristanromans.

LEZING van PROF. A. G. VAN HAMEL op Vrije Studie.

Het was een treurige werkelijkheid dat er deze Vrijdag zoo weinig menschen bij deze toch zoo interessante lezing aanwezig waren. Twee en dertig menschen in 't geheel, bestuur en spreker meegerekend. En toch is het onderwerp zoo zeer de belangstelling waard.

In de Middeleeuwen hebben ze een grooten rol gespeeld, deze romans van Tristan en Iseut. En in den modernen tijd heeft weer heel de artistieke wereld er mee kennis gemaakt door de bewerking door Wagner, die de hoofdmomenten gebruikt heeft voor zijn muzikaal drama. Hij heeft de meeste kleine bijzonderheden terzijde gelaten, maar het idee bewerkt van de noodlottige en tragische liefde, die bron is van onzegbaar genot en kern van droevig lijden met den dood tot slot. Bij Wagner zijn duidelijk de drie tijden te onderscheiden, waarin de liefde ontwaakt, waarin de liefde leeft en zich geeft, en de droevige dood als het einde.

De Middeleeuwsche verhalen zijn niet gedicht met zulke diepgaande denkbeelden over het noodlot, maar ze bevatten toch in kiemvorm reeds in zich de gedachte van den dood als einde van de droevige liefde.

Men spreekt dikwijls van Tristansagen, alsof er in vroegere tijden een verhaal is geweest, waarin voorkomt het drinken van een liefdedrank, die de personen zoo aan elkaar gehecht maakt dat ze uiteengegaan, immer het oogenblik verbijden waarop ze nog eens, al is het ook voor 't laatst, weer samenkomen.

Het schijnt dat er zoo'n sage niet geweest is. Wel komen in de Tristanromans oude overblijfselen voor. Zoo wordt er wel beweerd dat die tooverdrank oorspronkelijk in de Keltische mythologie thuis hoort, en ook zijn er sporen van den ouden riddertijd in aan te wijzen, van dien tijd toen men nog vocht met zwaard en boog.

Ook is er gewezen op de groote rol die de zee in de romans speelt. Maar hoe kan dat ook anders, daar ze ontstaan zijn in landen aan de zee?

Aan de zee vertrouwt Tristan zich toe, als hij door de vergiftigde pijl gewond is, in een bootje, met zijn harp bij zich. Dan komt hij aan de kust van Ierland waar Iseut la Blonde koningin is. En als hij haar naar Cornwall brengen zal, is 't weer op zee dat ze samen de liefdesdrank drinken. Nog later grijpt de zee in, als Iseut komen zal, zoodat ze haar geliefde reeds dood vindt.

Als oud-Germaansche overblijfselen: de strijd en het tweegevecht met den Mogold.

De Tristanromans zijn ontstaan in kringen die op de hoogte waren van de oude litteratuur. Zoo vindt men er ook oude klassieke motieven in. Bijv. daar waar Tristan, als hij ongeneeselijk ziek is en de dood voelt naderen, zijn vriend opdraagt Iseut op de hoogte te stellen en haar te vragen over te komen. Kwam Isolde nu, dan zou hij het witte zeil hijschen. Maar toen de schepen met witte zeilen in zicht waren, bedroog Tristans vrouw hem, en zeide dat de zwarte zeilen geheschen waren. Toen gaf Tristan, na vier maal Iseuts naam uitgeroepen te hebben, den geest.

De Tristanromans zijn door verschillende dichters behandeld, zij hebben dus noodzakelijk verschillende denk-

beelden in zich, en vormen zoo literair poëtische documenten van de oude tijden; en zijn ook dragers van de zielkundige ideeën van de Middeleeuwsche dichters en toehoorders, zoodat we uit deze romans ook een indruk kunnen krijgen van de wereld, waarin die dichters leefden.

Onder die Tristanromans, die men kent uit verschillende vertalingen, als fragmenten en uit kleinere gedichten en romances van Bretonsche harpspelers, zijn er twee die een bijzondere aandacht vragen, De eerste is het verhaal van Bérrouil, het is het oudste, het primitieve en daardoor meer naïve. Het andere verhaal, dat eenigen tijd later ontstaan is als bewerking van dit eerste, is van Thomas van Bretagne en is daardoor meer precieus geworden.

Volgens Bérrouil is Tristan een neef van koning Mark van Cornwall, en wordt door dezen aan 't hof opgevoed. Maar over Cornwall hangt een somberheid, want daar het schatplichtig is aan Ierland, komt de reus Mogold een schatting van honderd jongens en meisjes heffen. Geen ridder durft die reus bestrijden. Doch Tristan wel. Hij roeit naar het eiland waar den Mogold vertoeft en na een heftigen strijd overwint hij den reus. Tristan heeft hem met zijn zwaard zoo krachtig op den kop geslagen, dat er een stuk in is blijven zitten. Maar ongelukkig is Tristan door de vergiftigde lans gewond, en die wonde is ongeneeselijk.

Volgens zijn wil ligt men hem nu in een boot, en geeft hem zijn harp mee en vertrouwt hem toe aan de zee. Zoo komt hij aan de kusten van Ierland. Hij geeft zich uit voor harpspeler en komt aan 't hof, waar hij behandeld wordt door de koningin en haar dochter, Iseut la Blonde, die beiden zeer kundig zijn in 't bereiden van geneeskrachtige kruiden. Tristan krijgt zijn gezondheid terug, en daar hij zich, omdat hij den Mogold verslagen heeft, niet veilig voelt gaat hij weer naar Cornwall terug.

Daar in Cornwall had de oude koning hem tot zijn opvolger bestemd. Maar de hovelingen dringen erop aan dat de koning trouwen zal. Veertig dagen bedenktijd vraagt de koning en na dien tijd geeft hij te kennen, dat hij wel trouwen zal, mits men hem opspore een koningsdochter, aan wie het haar, hem door twee zwaluwen gebracht, toebehoort. Het is een vrouwenhaar, fijn als zijde, lang en schoon als een zonnestraal.

Nu herinnert zich Tristan de blonde koningin van Ierland, en hij gaat uit om voor koning Mark haar te vragen. Onderweg heeft hij weer een gevecht met een monster, waardoor hij een vergiftigde wond krijgt. Aan 't hof van Ierland wordt hij echter weer door de knappe koningin genezen. Maar nu wordt hij, doordat er een stuk uit zijn zwaard is, als de overwinnaar van den Mogold herkend. 't Leven wordt hem echter geschonken en hij doet aanzoek om Iseut la Blonde voor den koning van Cornwall.

Waar Thomas v. Bret. dit deel verhaalt, daar komt de rationalist weer te voorschijn. Daar vraagt de koning geen 40 dagen bedenktijd, ook daargeen poëtisch vrouwenhaar, maar daar wijst de diplomatie aan, dat de dochter van den Ierschen koning het beste is, omdat dan na zoo lange oorlogen een duurzame vriendschap gesloten wordt.

Wanneer Tristan Iseuts hand verworven heeft, vaart hij met haar terug naar Cornwall. Haar moeder heeft haar een dienstmaagd Branquin meegegeven, die een fleschje met een tooverdrank, een minnedrank heeft. Branquin moet nu zorgen dat op den avond van het huwelijk de koning en Isolde dit samen drinken.

Op de terugvaart overvalt hen een windstilte. De zeilen hangen slap neer en gloeiend heet brandt en blakert de zon. Men ankert bij een eilandje en het meerendeel van het gezelschap gaat van boord om op het eiland wat afwisseling te zoeken.

De prinses echter is droevig gestemd en blijft aan boord. Tristan tracht haar nu wat op te beuren en tot kalmte te stemmen. Dorstig geworden door de gloeiende zon vraagt Isolde wat te drinken, en het kleine slavenmeisje, dat wat is gaan zoeken, vindt de kruik met de minnedrank. En zij drinken.

Maar 't was geen wijn, 't was hartstocht, de hartstocht van brandende liefde, bittere vreugde en de dood als droevig einde, wat zij dronken.

Tristan en Iseut, zij keken elkaar diep in de oogen, toen zij de kruik geledigd hadden, en in hun binnenste voelden ze de liefde groeien.

Branquin had van verre gezien hoe zij de minnedrank dronken, zonder tusschenbeide te kunnen komen, en nu aanschouwde zij de twee gelieven. Hoe zij kwijnden als ze gescheiden waren, en toch ook weer leden als ze in elkaars nabijheid waren en hoe al hun rust verdwenen was. Hoe

Tristan zich verweet, dat hij verliefd was op de bruid van zijn oom en hoe Isolde vergeefs trachtte haar hartstocht te bestrijden.

Ten slotte kunnen zij het niet langer voor elkaar geheim houden, het was voor elkaar te duidelijk geworden, en zij verklaren hun liefde, die zoo hopeloos is, omdat zij de bruid is van een ander.

Waar Thomas van Bretagne deze periode verhaalt, daar komt weer de preciositeit voor den dag, zooals in de woordspeling van l'amer.

Is Iseut met koning Mark getrouwd, dan blijft Tristan haar vriend en haar minnaar. Achter het kasteel is een gaarde, waarin een groote pijnboom staat, aan welks voet een bron ontspringt, die het water levert voor het kasteel en voor een beek die door de vrouwenvertrekken stroomt. En elken avond als koning Mark uit is, springt Tristan over de heg met de scherpe punten heen en werpt dan houtjes en stukjes schors in de beek. En als Isolde die dan ziet, dan komt zij naar buiten naar haar minnaar die haar onder den pijnboom wacht.

Maar er zijn kwaadsprekers aan koning Mark's hof. De dwerg Foncin raadt den koning aan om op een keer voor te wenden dat hij op jacht gaat en zich dan in den pijnboom te verbergen. Koning Mark doet zoo en hij ziet dan hoe Tristan over de haag springt en de takjes in de beek werpt. Daar ziet ineens Tristan in het spiegelende beeld dat de pijnboom op de bron werpt, dat koning Mark erin verborgen is en hij hoort dat deze een pijl op zijn boog legt. Maar de takjes zijn reeds weggedreven en hebben Isolde bereikt. Zij snelt naar buiten, haar geliefde tegemoet, maar blijft verwonderd staan, waarom hij haar niet met open armen tegemoet komt. Dan gelukkig merkt ook zij het spiegelbeeld in den bron op, dat de koning zich verscholen heeft in den boom en vol zelfbeheersching vraagt zij Tristan waarom hij haar naar buiten gelokt heeft en hoe zij hem van dienst kan zijn.

Maar zoo kan het niet doorgaan, en de kwade dwerg levert aan den koning het bewijs van Isolde's ontrouw. Dan wil de koning hen verbranden en afzonderlijk worden ze naar de brandstapel gevoerd. Listiglijk ontkomt Tristan, maar voor de koningin schijnt geen genade mogelijk. Vlak bij de brandstapel passeert echter een stoet melaatschen en om de koningin nog erger te straffen, geeft koning Mark haar aan hen over en zij voeren haar weg. Tristan, die alles uit de verte aanschouwd heeft, bevrijdt haar en zij vluchten gezamenlijk naar het bosch.

Dan komt de schoonste episode uit de Tristanromans; het leven in het bosch. Eenzaam leven nu de twee gelieven in volmaakt geluk; zelf moeten zij hun voedsel zoeken en een loofhut is hun woning.

Eens op een dag, dat koning Mark jaagt in het woud vindt hij de loofhut. Hij treedt binnen en ziet daar Tristan en Iseut slapende en tusschen hen in ligt Tristans zwaard. Dan wordt hij verteederd en wil hen niet wekken. Maar als teken van zijn aanwezigheid neemt hij Tristan's zwaard weg en ligt er het zijne voor in de plaats. Dan ziet hij hoe een zonnestraal op het gelaat van Iseut la Blonde speelt, komende door het dak heen, en hij neemt zijn hermelijnen handschoen en stopt die in de spleet. En dan gaat hij zachtken weer heen.

Thomas v. Bret. is meer geraffineerd. Bij hem is de koning niet overtuigd van de schuld van Iseut, maar zijn stemming maakt dat hij verdriet heeft en daarom worden ze verbannen en gaan naar het bosch. Daar wonen ze dan in een grot, waar de koning hen vindt, en nu legt hij zijn hermelijnen handschoen op Isolde's wang neer.

Iseut la Blonde wordt weer door koning Mark aangenomen en Tristan moet nu naar zijn land terug. Daar trouwt hij met Iseut au blanche Main; de dochter van den hertog van Normandië, omdat hij ervaring op wil doen, hoe iemand zich voelt als hij getrouwd is en toch van een ander houdt; en omdat dit meisje ook Iseut heet en ook mooi is. Dan bevindt hij echter dat hij hiermee een verkeerde daad begaan heeft, want hij kan Iseut la Blonde niet vergeten, en bij zijn sterven nog vraagt hij haar over te komen.

Na de pauze behandelt prof. van Hamel het verhaal, van Crestien de Troie dat de tegenhanger van de Tristanromans is. Deze was de dichter van het hof van Champagne van hertogin Marie, waar meer radikale begrippen over het huwelijk heerschten. Daar keurde men af het gedrag van Iseut, die haar geheele leven aan twee mannen behoorde, en men vond de liefde-denkebeelden die in deze

(Zie vervolg Tweede Blad.)

TWEEDE BLAD

behoorende tot het STUDENTEN-WEEKBLAD
van 30 MAART 1905. No. 24.

romans verkondigd werden, verkeerd. Liefde kan niet door een tooverdrank ontstaan, zeide Crestien en zoo schreef hij een nieuwe roman.

Ook hierin zijn drie hoofdpersonen. De keizer van Byzantium heeft zijn neef Clyges tot zijn opvolger bestemd. Maar nu halen de hovelingen hem over te trouwen. Hij belooft dit te doen, als zij hem een ideaal meisje brengen. Phénice is hier het ideale meisje, en Clyges en Phénice geraken op elkaar verliefd als het huwelijk niet meer te vermijden is. Phénice wil echter haar liefde niet deelen tusschen twee mannen, daarom moet zij vrijkomen van den keizer. Haar slavin Tessala maakt nu een tooverdrank waardoor Phénice in lehangie geraakt, als doode begraven wordt en daarna door Clyges ontvoerd. Dan kan zij met Clyges trouwen, die dan ook later keizer van Byzantium wordt.

Al deze oude Tristanromans, zij vertoonen nog sporen van naïviteit, zij zijn nog primitief, maar zij bereiken hun glanspunt door Wagner die de motieven ervan gebruikt heeft voor zijn zoo schoon muzikaal drama, dat als een reuzenfiguur deze kleinere overschaduwet. Maar wij mogen niet vergeten dat ook aan de heerlijke fresco's van de grootmeesters der Renaissance waarvoor wij in bewondering verzonken staan, voorafgegaan zijn, en zelfs voor het ontstaan ervan noodzakelijk geweest zijn, de primitieve miniaturen en de hoekige ivooren snijwerken van de Middeleeuwen.

DE F.

De noodzakelijkheid der Reïncarnatie.

Lezing gehouden door den
Heer W. B. FRICKE den
28sten Maart.

Een onderwerp zoo veelomvattende als Reïncarnatie, in ééne lezing te behandelen is niet doenlijk, vandaar dat spreker zich beperkte, hetgeen reeds blijkt uit den titel. Met nadruk werd gezegd, dat hier niets beweerd of verkondigd werd, maar dat spreker ons eenige mogelijkheden ter overweging aanbood, ons verzocht te onderzoeken wat hij vertellen zou, opdat elk naar zijn standpunt van evolutie, op zijne wijze, zou onthouden en meenemen, wat in zijn rede ligt.

Er zal dan blijken, dat de leer der Reïncarnatie of wedergeboorte, een redelijke oplossing geeft, op vele groote vragen die ons hedendaagsch weten en kunnen trotseeren; dat de wetenschap deze leer noodig heeft om de evolutietheoriën geheel uit te spinnen; dat ze noodzakelijk is voor de menschelijke volmaking en ten slotte dat ze thuis hoort in het Christendom even goed als in alle andere groote Godsdiensden.

1. De wetenschappelijke noodzakelijkheid van Reïncarnatie.

Er zijn twee groote evolutietheoriën, die van Darwin en de leer van Weismann. De leer van Reïncarnatie vult beide aan. In Darwin zijn twee groote punten, 1e met betrekking op verstand en zedelijkheid, de Erfelijkheid. Naarmate de eigenschappen der ouders ontwikkelen deze verstand en zedelijkheid. De vrucht hunner ervaringen valt hunne kinderen ten deel, zij erven dit dus, en kunnen beginnen waar de ouders gebleven zijn. Zoo is vooruitgang mogelijk.

2. De meest geschikten blijven bestaan. Hoe is het hierbij met den groei van zedelijke eigenschappen? De beste en edelste zijn wel die als medelijden, opoffering, liefde enz. Zij staan lijnrecht tegenover de dierlijke eigenschappen. De hoedanig- en hoeveelheid van het beste, maken onze waarde als mensch uit.

Huxley die opmerkte, dat de mensch zich anders ontwikkelde dan het dier, vroeg al waarom?

Zou het antwoord kunnen zijn, dat dit is, omdat in den mensch iets is, een vonkje een sprankje van het groote beginsel van het Heelal, n.l. de wet van opoffering?

Nemen wij bijv. de moederliefde. Deze geeft — en dit is al bij de dieren zoo — eigen leven voor ander leven; ze sterft meestal hierdoor, en dus blijven de meer dierlijke specimen

bestaan. Hoe wil moederliefde zich dus ontwikkelen? Reïncarnatie antwoordt hier. Het lichaam sterft, maar de ziel verrijkt met de nieuwe krachten en vermogens, die deze opoffering opbouwt, blijft; keert terug als de ervaring in vermogens zijn omgezet en groeit dus, en met haar de zedelijkheid.

Weismann verdedigt de opvatting, dat alleen fysieke eigenschappen geërfd kunnen worden. Verstand, zedelijkheid en andere geestes-eigenschappen gaan niet op de kinderen over.

Hoe kan er nu vooruitgang zijn? want hoe hooger 't weefsel, hoe onvruchtbaarder. Het Genie geheel onvruchtbaar, wijst het peil aan, dat de wereld vele, lange jaren later, pas zal bereiken. Is het Genie een toeval, eene speling der Natuur? Vragen, niets dan vragen. Wat zegt nu de Reïncarnatie? Zoo'n ziel is gegroeid door vele jaren en levens, sneller dan andere, en is dus een voorlooper der menschheid. Ieder kan dit dus bereiken, al naar zijne geartheid. We onderscheiden het Genie van verstand en zedelijkheid en dat van kunst. Een musicus eischt een lichaam dat aangepast is, en dus zien we musici geboren worden in een muzikale familie. Gehoor, maatgevoel, enz. zijn stoffelijke eigenschappen.

Wat in den vormt ademt en leeft, is iets van het goddelijke beginsel dat zich kan ontplooien en gelijk aan zijn oorsprong kan worden. Om volmaakt te worden moeten wij groeien en ervaringen opdoen. Deze worden in het weefsel der ziel ingeweven, die rijker en verder in evolutie terugkomt, als de ondervinding vermogen is geworden. De ziel is dan hooger en gaat dus steeds ervarende en reïncarneerende, verder en verder op de ladder der evolutie. De wilde staat beneden, en hoog bovenaan is het Genie der Heilige. De ondeugden van het verledene, zijn dus sporten van toekomstige deugd en aldus bespeuren we in alles in iedereen, God.

Passen we dit nu toe, op de wetenschappelijke resultaten. Er is opgemerkt, dat kinderen van beschaafde ouders, zedelijkheid, eerlijkheid, oprechtheid enz. kunnen begrijpen en hierop dus reageeren kunnen. Niet zoo die van wilde volken, zij missen ten eenenmale het vermogen om mee te trillen. De mensch moet vooruitgaan. De geestelijke eigenschappen zijn geen gaven der ouders, maar vrucht van eigen ervaringen. De wilde die nog een kind-ziel heeft, heeft nog weinig ervaren en trilt dus niet mee, omdat zijn gemoed nog niet bezwaard is. Dit verklaart dus redelijk de enorme verschillen die we waarnemen, is dus noodig om de evolutieleer aan te vullen. Overal zien voorwerpen van dezelfde soort, maar op allerlei trappen van evolutie. Hoe is dit zonder Reïncarnatie te verklaren? Hoe ontstaan die verschillen? Groei, langzame ontwikkeling en wording is overal waarneembaar, dus redelijkerwijs ook op het geestelijk gebied.

Van de ethische zijde bekeken, zal de Reïncarnatie eene zedelijke noodzakelijkheid blijken, willen we het beginsel van Goddelijke Genade en Liefde en Rechtvaardigheid behouden. Beschouwen we daartoe twee gevallen van kinderen.

Het eene werd in sloppen en krotten geboren, uit ouders van het minste allooi, in eene omgeving van leugen en bedrog, ontucht en misdaad. Zijn gestalte en gelaat dragen 't kenmerk der misdaad. Elke betere opwelling wordt systematisch onderdrukt en uitgerukt. In misdaad en ellende geboren, sterft het zoo, en is door niemand en niets te redden geweest. Het andere verkeert reeds bij de geboorte in de beste omstandigheden. Gelaat en gestalte verraden eene edele ziel. Het krijgt de beste opvoeding, en al het goede wordt aangemoedigd en versterkt. Enfin, het is eindelijk bemind en geëerd.

Zijn nu de misdadiger en het genie scheppingen van God, is dit dan rechtvaardig? Dergelijke vragen die in de besten onzer oprijzen, drijven hen de kerk uit en tot wanhoop. Een God die zulke dingen toelaat kan niet zijn. En de kerk, die hierop antwoord moest geven, doet het niet, kan het niet (meer).

Sommige meenen, dat één leven beslist over hemel of hel. Het kind, dat dus enkele uren leeft, heeft dus evenveel kans op beiden, als de man die 60 à 70 jaar oud wordt, en zich dus volop ten goede of ten kwade kan ontwikkelen. Is dit rechtvaardig? Andere meenen weer, dat alleen aan de andere zijde van het graf geluk en vooruitgang kan zijn. Is dit zoo, ook dan kan dit alleen zijn, als we reïncarnatie aannemen.

Waar blijft hij die rein en zalig sterft? niet in de eeuwige gelukzaligheid, daar is hij niet noodig, maar wel hier op aarde.

Nemen we nu eens het andere, het ontvaardingsgeval. De dronkaard, die ellendig sterft, hoe wil hij gelukkig worden? Is één kans, één leven, ééne ademing maar, redelijk?

Volgens Reïncarnatie, komen uit Eén, alle kiemen, die allen onwetend en hulpeloos, d.i. gelijk beginnen, en langzamerhand groeien, zich ontplooien. Is niet van Jezus het woord: „Weest gijlieden allen volmaakt, gelijk uwen Vader, die in de hemelen is”. Wat beteekent dit? Hoe kan zelfs de beste in één enkel leven, zoo volmaakt worden? En dit toch is het doel van de menschelijke evolutie; want Hij gaf geen gebod, dat niet vervuld zou kunnen worden. Wij hebben alleen meer tijd noodig om dit gebod te vervullen, en dus moeten we reïncarneeren.

Waarom wordt de evolutie niet in andere werelden voortgezet? Waarom komt een genie hier, en gaat weer weg? Waarom is de een meer begaafd dan de ander? Waarom? . . . Is het niet redelijk, om de wereld als een school met klassen te beschouwen, waarin men pas na de hoogste klasse, naar andere werelden overgaat.

In dit leven (zooals in elk volgend), is elke poging, elk streven naar beter, elk willen, het zaad van een oogst, die geoogst zal worden. Elk zaadje zal een eigenschap, een vermogen worden, in dienst der menschheid.

Die heden zwak is, kan morgen sterk zijn. Wij allen komen er, want wij beklimmen dezelfde ladder. Beschouw dus een slecht mensch als een kindziel, als een jongere, zwakkere broeder, en dus nooit met spot of hoon, of verachting. Wat hij nu is, zijt gij eens geweest. Dan pas, en dan alleen zal er Rechtvaardigheid, en Liefde en Vrede zijn.

Zoo is de spreker geleidelijk tot zijne slotbeschouwing gekomen.

Deze leer, die noodzakelijk blijkt te zijn, hoort ze ook thuis in het Christendom?

Zij die het kunnen weten omdat zij ze gestudeerd hebben, vinden, deze leer in alle groote Godsdiensten; in het Boek der Dooden van Egypte, in de leer van den Boeddha enz. enz. Zij zullen haar ook vinden bij de Joden. Zegt Christus niet van Johannes den Dooper, dat hij Elias was; en dat alle onvolmaakte zielen terug moeten komen?

Verklaart Hij het niet een aartsdommen vraag, als er gevraagd wordt, wie of gezondigd heeft, de ouders, of de blindgeborene? (Hoe is zonder Reïncarnatie een zonde voor de geboorte mogelijk?) Zij zullen vinden, dat de beroemdste kerkvaders ze onderwijzen. Zegt Origenes niet, dat wij een lichaam krijgen naar aanleiding van onze daden? Nooit is deze leer trouwens verdwenen uit de officieele kerk. Op het Concilie te Konstantinopel is de leer veroordeeld, d.w.z. in den vorm waarin Origenes haar onderwezen had, geloofchend is de leer van Reïncarnatie nooit. Dichters bij intuïtie en wijsgeeren uit noodzaak, nemen aan en verklaren haar vaak.

Reïncarnatie is dus feitelijk een deel van de esoterische erfenis van het Christendom, en geene overlevering van uit een vreemden Godsdienst; is dus iets wat alle Godsdiensten gemeen hebben. Ze ging verloren in de geestelijke duisternis der Middeleeuwen, en is nu weer in het Westen verkondigd, om tot baken en licht en steun te dienen in deze jachtende, onrustige, materialistische tijden. Zij leert ons beseffen, het levensdoel, wat wij zijn, wat er van ons wordt, waarheen wij gaan.

Zij leert ons, dat er één Leven is, zooals er één God is, en dat God, Liefde en Rechtvaardigheid is.

Het (alles) was uit God, kwam van God en keert tot God weer.

LITTERATUUR EN KUNST.

Over Versieringskunst.

In het leven der menschen speelt de kunst van versieren een veel grooter rol, dan men gewoonlijk wel denkt; het zou niet moeilijk zijn te toonen, dat de neiging tot versieren ieder mensch aangeboren is, het aantal dergenen, die b. v. totaal onverschillig zijn voor het voorkomen van hun werkkamer is gering; en wanneer iemand daarvoor ongevoelig blijft, zal hij toch gewoonlijk nog wel eenige zorg besteden aan de keuze van zijn das, of iets van dien aard. Ook zal het veel moeite kosten, een voorwerp, door menschenhanden vervaardigd, te vinden, dat geheel onversierd is. De drang tot versieren openbaarde zich bij de oorspronkelijke menschen reeds voordat de behoefte aan

bedekking van het lichaam zich deed gevoelen; het staat dan ook vast, dat de eerste kleeding uit dezen drang is ontstaan.

De afkeer van versiering, die een kenmerk is van onzen tijd, is eenig in de geschiedenis; deze zal dan ook wel ontstaan uit een samenloop van deels onnaspeurbare omstandigheden, van voorbijgaanden aard blijken te zijn.

Deze zonderlinge stroomingen in de versieringskunst van onzen tijd zijn oorzaak, dat men meer dan anders gaat peinzen over de vragen: wat is het beginsel, wat is het doel van deze kunst. Ik wil in dit stukje een poging wagen, om de grondprincipen van deze kunst op te sporen, en aan enkele voorbeelden te toetsen.

Het is mij vele malen opgevallen, dat een werktuig dat goed aan zijn doel beantwoordde, mooi was, terwijl zich de maker daarvan volstrekt niet bewust was, en zich niet de minste moeite had gegeven, om het op eenige manier te verfraaien; dit leidde mij tot de onderstelling dat den grond van de schoonheid der dingen in haar doelmatigheid moet worden gezocht.

Men ziet vlinders, waarvan de vleugels prachtig decoratief zijn versierd, terwijl deze versiering altijd haar ontstaan heeft te danken aan een of ander practisch doeleinde; zoo ook de heerlijke geur die sommige bloemen bezitten enz. Alles in de natuur verdient onze onverdeelde bewondering, terwijl haar schepper de noodzakelijkheid was, en terwijl haar bestaansvoorwaarde haar doeltreffendheid is.

Als grondslag voor het volgend betoog nemen we daarom deze stelling: „Ieder ding dat aan een bepaald doel beantwoordt is mooi, voorzover het aan het doel beantwoordt.

Ieder voorwerp, door menschenhanden vervaardigd, is daarom schooner, naarmate het vollediger aan zijn eischen voldoet, afgezien natuurlijk van alle versiering.

Onze tijd biedt een uitstekende gelegenheid, om de waarheid hiervan aan de werkelijkheid te toetsen. De machinebouw n.l. ontwikkelt zich krachtig, terwijl de versieringskunst hier nagenoeg nog geen toepassing vindt; we kunnen dus hier de schoonheid als functie van de doelmatigheid in hare evolutie nauwkeurig bestudeeren; het blijkt dan, dat hier bijna zonder uitzondering de regel geldt, dat iedere machine, die meer volmaakt is dan de voorgaande, ook ons aesthetisch gevoel beter dan deze bevredigt.

In den regel duurt het geruimen tijd, eer de mensch zich van de schoonheid zijner voortbrengselen helder bewust wordt. Wanneer men een nieuw middel heeft gevonden om een bepaald doel te bereiken, dan is dit bijna altijd in strijd met het schoonheidsgevoel van den maker; zoo werden de eerste gaslichten en electriche lampjes gemaakt als kandelabers met kaarsen er in, de eerste automobielen krijgen het voorkomen van een rijtuig; de eerste muren in beton worden zoodanig bewerkt, alsof ze uit blokken natuursteen zijn vervaardigd; ik noem deze verschijnselen, om aan te toonen, dat men eerst later de schoonheid als functie van de doelmatigheid begint te begrijpen*); is men eenmaal zoover, dan neemt men de versieringskunst te baat, om de doeltreffendheid beter te doen spreken. Is b. v. het voorwerp van versiering een constructiedeel, dan zal de kunstenaar de constructieve functie van het voorwerp meer tot uitdrukking brengen; de Grieken hebben, met een verwonderlijk bewust schoonheidsgevoel, de constructiviteit van hunne tempels op den voorgrond gebracht; de Grieksche zuilen drukken het begrip „dragen” op bijna volmaakte wijze uit.

Zoo kwamen ook de Grieken op de gedachte, om de pooten van tafels, stoelen en vazen den vorm van dierpooten te geven, om de lichtverplaatsbaarheid daarvan op een, weliswaar indirecte, wijze tot uitdrukking te brengen.

Wanneer men de leuning van een stoel versiert, door er relief in te snijden, dan is dat niet alleen verkeerd, omdat daardoor het zitten onaangenaam wordt, maar ook omdat deze wijze van versieren in strijd is met de functie, die de leuning van een stoel te verrichten heeft; hier wordt dus tegen dit versiering principe gezondigd.

Een ander versieringsprincipe is het, dat zich grondt op de schoonheden van het materiaal, waarin het werktuig is uitgevoerd. Terwijl het eerste principe dus de geschiktheid van een voorwerp ten opzichte van een buiten dat voorwerp gelegen doel beoogt, dient deze versieringswijze om de geschiktheid van het materiaal als samenstellend deel van het voorwerp uit te drukken.

Wanneer b.v. een granieten zuil een groote massa zand-

*) Evenwel is hier nog een andere factor in het spel, n.l. de afkeer van onversierde voorwerpen, en het gebrek aan rationeele versieringsmotieven voor het nieuwe voorwerp.

steen te dragen heeft, dan is het logisch, de grootere hardheid van het graniet uit te drukken: dit kan verkregen worden, door dit materiaal te polijsten; wanneer men in de zandsteen een ornament hakt, en in het graniet hetzelfde ornament, maar veel kleiner en kantiger, dan verkrijgt men hetzelfde resultaat.

Hout is door zijn taaiheid, buigzaamheid en vezelachtige samenstelling voor vele werktuigen het aangewezen materiaal; wanneer men het hout nu glad schaaft, dan wordt deze vezelachtigheid duidelijk zichtbaar; men kan dit nog sterker uitdrukken door langsche inkervingen of profileeringen in de richting van de draad aan te brengen; dit zijn dus twee goede versieringsprincipen voor de meeste houten werktuigen. Men zondigt tegen dit principe, wanneer men het hout beschildert, b.v. als marmer; niet alleen omdat men er dan den schijn aan geeft van iets, dat het niet is: maar vooral omdat het marmer, als broos en onbuigzaam materiaal, voor zulke doeleinden geheel ongeschikt is, en dus de constructiviteit voor den beschouwer raadselachtig wordt.

Een derde versieringswijze baseert zich op de negatieve eigenschappen d.w.z. op de gebreken van het materiaal.

Het hout geeft ons hier weer een goed voorbeeld; om n.l. de nadeelige gevolgen van het trekken en krimpen te ontgaan, ontstond de werkwijze met paneelen, die als welkom middel ter versiering van een houten wand beschouwd mag worden. Verdere voorbeelden zijn het verlakken van ijzer en staal, het beschilderen van hout, het voegen van een baksteen muur enz.

Evenwel berusten niet alle versieringswijzen op deze drie grondprincipes; de drang tot versieren aan den eenen kant, en de zucht om bepaalde motieven op bepaalde voorwerpen aan te brengen aan den anderen kant, zijn oorzaak, dat de grondslag van misschien wel de meeste versieringswijzen elders moeten gezocht worden.

Plant- en diervormen, waaraan een bijzondere beteekenis gehecht wordt, symbolen, ontleend aan bepaalde godsdienstige ideeën, worden op de voorwerpen aangebracht; lijnen-ornamenten, ontstaan in het vernuftig kunstenaarsbrein, vinden denzelfden weg; bepaalde ornamenten, voorstellingen, die bijzonder welsprekend zijn voor het geestelijk ideaal van den tijd, worden kwistig op alle voortbrengselen aangebracht; ornamenten, in andere tijden en onder andere omstandigheden ontstaan, en waardoor men bijzonder bekoord wordt, wil men van de versieringskunst niet uitsluiten. Is men bijzonder knap in beeldhouwen, dan wil men zijn kunst uitoefenen, door sculpturen op meubels en gevels aan te brengen; kortom, alle invloeden op te noemen die op de sierkunst inwerken is niet mogelijk.

Alleen wil ik nog op een machtigen factor wijzen, die op bijna alle stijlen zijn invloed heeft doen gelden, dat is de navolging van een versieringswijze van voorwerpen, waarbij deze rationeel is, op andere voorwerpen, waarbij deze versieringswijze niet voor de hand ligt.

Als voorbeeld kan hier weer de Grieksche tempel dienen, waarvan de oorspronkelijke versiering geheel ontleend was aan den vroegeren houtbouw. Zoo doet zich bij de Gotische meubels de invloed van de architectuur van dien tijd zoo sterk gevoelen, dat deze ten laatste op kleine bouwwerkjes beginnen te gelijken. Het aantal voorbeelden hiervan is legio.

DE G.

BOEKBESPREKING.

Ellen Key's laatste boek. (*)

„Dit boek worde gewijd door „de herinnering aan de dooden „die mij in liefde het leven schonken; worde gewijd door het hoopvolle vertrouwen op de jeugd, „die met nieuwe vroomheid des „levens schoonste gaven heiligen „wil.”

— OPDRACHT. —

De vrouwenbeweging heeft haar kindschheid doorleefd. Zwaar hebben de vrouwen in en door wie zij geboren werd, moeten lijden. In den voortdurenden kamp met de maatschappelijke vooroordeelen verhardden zij, werden tot een parodie van wat zij als ideaal voorstonden en waren zoo oorzaak dat Von Wolzogen eenig recht had, toen hij haar als „das dritte Geschlecht” hoonde. Toch uit haar werd de

(*) De Ethiek van Liefde en Huwelijk, Amsterdam bij Em. Querido.

vrouwenbeweging geboren en op haar zal de „Vrouw van de toekomst” in dankbare herinnering eens terugzien als de pioniers, die in harden strijd de eerste schreden baanden van den weg, dien zij bewandelt.

„Es giebt Worte, die wie Gesang locken. Und eines dieser Worte ist: das Weib der Zukunft”, zegt Ellen Key (Essays).

Dit heeft zijn reden.

Want mogen we met Shelley ons een toekomstbeeld gevormd hebben en ons vrouwen denken:

„Speaking the wisdom, once they could not think,
„Looking emotions, once they feared to feel,
„And changed to all, which once they dared not be
„Yet being now, made earth like heaven — —”

Of wél: al hebben in ons weerklank gevonden de woorden van de groote dichteres van de Nieuwe Geboort:

Wij weten niet, wat zal zijn
de bloei van een vrouwe-geslacht
met de moedige denkingslijn
om de lippen en in de oogen
geen spoor meer van slaafschen trant
en toch het aandoenlijk-bewogen
moederdier in stem en hand.

Wat ook we denken, steeds is in ons, uiting van den kenteringstijd, het verlangen naar de nieuwe bestaansvormen die komen zullen en die we oneindig schooner weten, dan de ons bekende. Zoo lokt naast vele anderen ook dit woord als een profetie van den komenden tijd.

Ellen Key's laatste boek handelt geheel over de vrouw, de nieuwe zich bewust wordende vrouw en haar verhouding tot de liefde en het huwelijk, welke zij geroepen is te veredelen en reiner te maken. Hier is een fijnvoelende, hoogbeschaafde vrouw, met een ruimen blik op het leven van dezen tijd, die komt uitspreken, wat volgens haar het huwelijk eens zijn moet en de hoofdlijnen aangeeft die daartoe leiden kunnen. Zij toont hierbij een buitengewone kennis te bezitten, niet alleen van de, laat ik zeggen „wetenschappelijke” litteratuur over deze vraagstukken, maar ook van de zeer uitgebreide en elken dag nog groeiende aesthetische litteratuur. Vooral heeft zij geput uit de poëzie, die, uiting van innigst leven, een beter beeld geeft van de beroeringen van een menschenziel onder de bestaande liefdes- en huwelijks-verhoudingen, dan op eenigen anderen weg kan verkregen worden.

Onder het lezen van het boek is het alsof Ellen Key u meevoert op een hoogte uitstekend boven den stroom der ontwikkeling en zij u aanwijst twee groote ontwikkelingslijnen.

Eerst de ontwikkeling van de zedelijkheid met betrekking tot het geslachtsleven. Ver is het verleden het Katholieke Christendom met zijn eenig onverbreekbaar huwelijk en daarnaast als nastevenswaardig doel, het dooden van de geslachtsdrift. Alleen hij, die de belofte deed van algeheele onthouding kon priester worden.

Dan Lúther, als altijd halfslachtig. „de brug tusschen de „twee consequente wereldbeschouwingen, de Katholiek-„Christelijke en de individualistisch-monistische.” Reinheid zonder huwelijk is volgens hem onbestaanbaar, het huwelijk is het van God gegeven middel tot het stillen van de begeerte, evenals het voedsel tot het stillen van den honger. De persoonlijk kiezende liefde beteekende voor Lúther niets „voor de ware vrome scheen het zelfs beter, het huwelijk „aan te gaan zonder de aardsche liefde, die aan de liefde „tot God maar te kort zou doen.”

En zoo werden en worden nog huwelijken door de kerk „geheiligd” uit de meest onreine beweegredenen aangegaan. En ten slotte de nieuwe idee, die uitsluitend de persoonlijke liefde als zedelijke grondslag voor het huwelijk erkend en geen andere naast haar. De vorm van huwelijk doet er niets toe. „De erotische monist vraagt er niet naar of een „geslachtsverhouding de eerste en eenige is, voor hij haar „zedelijk noemt. Hij wil slechts weten of zij zoodanig was, „dat zij niet de persoonlijkheid der minnenden buiten „spel gelaten heeft, of het een samenleven geweest is, waar „bij „noch de ziel de zinnen, noch de zinnen de ziel bedrogen „hebben.” (George Sand.)

Hun streven is naar „een steeds meer bezielde zinnelijkheid of een steeds meer zinnelijke bezieling”. Eén enkele zedelijkheidsvorm is voor hen dwaasheid. Elk paar moet — welken vorm het ook voor zijn samenleven mogen gekozen hebben — eerst zelf het zedelijk recht van bestaan daarvan bewijzen. Ziehier enkele uitspraken uit deze eerste Essay, hoofdpunten van het overzicht dat gij, staande op de hoogte, verkrijgt.

Daarna toont Ellen Key u een tweede ontwikkelingslijn: de ontwikkeling der Liefde.

Deze Essay, de volgende over de Vrijheid der Liefde en een latere over het recht op Moederschap, vormen de drie beste van het boek. Een inhoudsweergave is me onmogelijk. Hier is het boek me geweest als of ik in intieme avonden een ouder vriend hoorde vertellen van de dingen van het leven. Heel zelden raakt een, toestanden kritisch ontledend, prozawerk zóó het inwendige. Wie dit leest kan niet anders, dan er bij winnen. Ja, waar een vraagstuk als de Ethiek van Liefde en Huwelijk van zoo ingrijpend belang is in het leven van elk individu, vooral voor ons jongeren, die hare oplossing in het praktische leven nog vinden moeten, daar wordt het bijna een plicht, kennis te nemen van den inhoud van dit boek.

Deze waarde blijft, ook al staan de laatste essays veel minder hoog. De beide eerste behandelen de geschiedenis, getuigend van groote kennis en belezenheid. De vijf middelste geven de ideën van den schrijfster en getuigen van een groote liefde voor de menschheid, een hoog idealisme. De wensch ons menschen gelukkig te zien en, instemmend met Spinoza's woorden: „Vreugde is volmaaktheid” een nieuw vreugdevoller geslacht te doen ontstaan, brengt Ellen Key er toe ook de praktische middelen aan te geven, om tot haar ideaal te komen: Ze ontwerpt in haar laatste Essay een nieuwe huwelijkswet.

Vele van de besprekingen van dit boek, vallen haar hierover aan, en niet geheel ten onrechte. Haar wetsontwerp bevat artikelen, die in lijnrechte strijd zijn met de ideën, die zij in de voorafgaanden Essays als de hare verkondigde.

Zoo is Ellen Key natuurlijk sterk gekant tegen een wet, die een niet onbelangrijk percentage der kinderen, als „onwettig” blootstelt aan de verachting en onaangename bejegening van een goed deel der edelachtbare burgerij. Maar in haar wet scheidt zij zelf een dergelijke categorie, door een bepaling dat de maatschappij voor een gedeelte in het onderhoud der kinderen voorziet, zoolang niet het „aantal kinderen meer bedraagt, dan het aantal door de „maatschappij als wenschenswaardig beschouwd.”

Maar afgezien van deze en nog enkele dergelijke misslagen, voldoet het ontwerp wel voor het doel, waarmede Ellen Key het opstelde namelijk als overgangswet. „Wijl slechts „de kracht, die de wet bezit, de gevoelens en zeden der „meerderheid in belangrijke mate kan wijzigen, is voorloopig een nieuwe wet noodig, om den groei te bevorderen van die hoogere gevoelens, die ten slotte elke „huwelijkswet overbodig zullen maken.”

Zoo is deze wet slechts bedoeld als een hulp op den ontwikkelingsweg van de massa, de weg, die leiden zal naar het ideaal van huwelijkswetgeving met als eenige artikel: „Zij die elkaar beminnen zijn man en vrouw.”

Het boek verdient hier een dergelijke verspreiding als in Duitschland, waar binnen 6 maanden reeds het 18de duizend verscheen.

L.

AMSTERDAM.

Redacteuren:

N. J. C. VAN HASSELT, J. C. DE JOODE, K. F. KATZ,
W. J. H. MASCHHAUPT.

Een dreigend gevaar.

Naar wij vernemen bestaat er gevaar, dat de kroeg met 15 Juli a. s. zal moeten verhuizen. Ieder, die zich herinnert hoe enorm veel moeite 't gekost heeft om indertijd de thans „bewoonde” localiteit te vinden, zal wel begrijpen, dat deze verhuizing dan ook niet vrijwillig geschiedt!

Waar de geheele quaestie echter nog hangende is, wenschen wij, voorloopig althans, nog niet in meerdere details te treden, maar achten het toch niet overbodig, er met een enkel woord melding van te maken. 't Is evenwel maar te hopen, dat nog een weg gevonden zal kunnen worden tot „schikken” en blijven!

Dinsdagavond 4 April opvoering van „De Leeuwendalers” door de A. S. T. V. in den Stadsschouwburg.

Van af heden zijn plaatskaarten verkrijgbaar aan het Bureau van den Schouwburg.

Eerstvolgende Vergadering der Amsterdamsche Redactie ten huize van den heer N. J. C. VAN HASSELT, Plantage Middellaan 76, op Maandag 3 April '05, 's middags om 4 uur.

Aschenbrödel door de A. S. Z. V.

Dinsdagavond gaf de A. S. Z. V. hare eerste openbare uitvoering. Vóél was er van te voren over gesproken; gering over 't algemeen de verwachting van de zijde der „outsiders”. Zooals 't met alle nieuwigheden gaat, werd ook aan deze uitvoering slechts zeer weinig kans op slagen toegekend: onze studenten zijn nu eenmaal niet „zingerig”; hoe dikwijls immers kan men niet een zweem van bijna minachtende verwondering bespeuren, als men hun vertelt, dat deze of gene „zingt”!

Om dan ook maar direct met de deur in huis te vallen: als koor-uitvoering, en vooral als bewijs, dat ook door studenten in dit opzicht zeer zeker iets bereikt kon worden, is deze avond een beslist succes te noemen. Dat wil niet zeggen, dat reeds in alle deelen 't hoogste bereikt, en eene „tadellose” uitvoering geboden is, doch o. i. mag een woord van warme hulde niet worden onthouden aan den dirigent, den heer Joh. Oostveen, die zeer zeker met meer dan gewone moeilijkheden te kampen zal hebben gehad om dit koor van meerendeels volkomen ongeschoolde zangeressen en zangers op te voeren tot de thans reeds bereikte hoogte. Want al was 't klank-volume nog niet bijzonder groot, toch viel 't klankgehalte bijzonder te loven, terwijl ook de zuiverheid der koren zeer bevredigend genoemd moet worden (wat op zichzelf voor een dilettanten-koor reeds een heel iets is!).

Jammer dan ook, dat de totaal-indruk van den avond zoo verminderd werd door de solisten! Wel gaf de alt-zangeres, Mej. Ada Hugenholtz, eene prijzenswaardige en boeiende voordracht der partij van de Feeënkonigin, doch hare partners wisten het publiek niet te boeien. 't Was dan ook zoo nu en dan werkelijk een soort opluchting, als de sopraan of de bariton zwegden, en koor, orkest of alt wederom aan 't woord waren.

De keuze van het werk zelf (Aschenbrödel, ein Märchen für Chor, Solostimmen und Orchesten von H. Hofmann) was zeer zeker niet anders dan gelukkig te noemen, daar vooral de orkest-bewerking bijzonder aardig en geestig is, en 't daarenboven 't voordeel heeft, niet al te lang, en daardoor niet te vermoeiend te zijn.

Overigens had de avond natuurlijk 't gewone verloop: Ió vivat en „officieele loop” aan 't begin, veel bloemen en kransen, en een druk-bezochte Bestuurs-receptie in de pauze.

Alvorens te eindigen, mag hier een woord van warmen hulde niet onthouden worden aan den Praeses en oprichter der Vereeniging, den heer J. M. Erkelens, die zeker wel als de „ziel” dezer geheele uitvoering mag worden beschouwd, en wien dan ook, naast den dirigent, de eer van het wel-slagen van den avond volkomen toekomt.

TIE.

MARCONIGRAMMEN.

Men seint ons uit Calcutta:

Lord Kitchener of Khartoum heeft gemeend, zijne functies als hoofdaanvoerder van het leger in Britsch-Indië te moeten neerleggen naar aanleiding van het gebeurde bij den jongsten Diës-Optocht van het D.S.C. Hij acht zijn prestige geheel verloren en meent, de verantwoordelijkheid voor een gezag, dat dermate despottelijk wordt gemaakt, zonder dat anderzijds het kwaad wordt gekeerd, niet langer te kunnen dragen.

De redactie deelt het bovenstaande slechts onder voorbehoud mede, daar Lord Kitchener's vaderlands-liefde hem tot nu steeds de moeilijkste omstandigheden deed overwinnen.

(Zie vervolg Derde Blad.)

DERDE BLAD

behoorende tot het STUDENTEN-WEEKBLAD
van 30 MAART 1905. No. 24.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

In aansluiting met de prijsvraag voor Studentenliederen en de daardoor opgewekte belangstelling voor Nederlandsche zangen, heeft de Redactie den bekenden Zuid-Nederlander, den Heer Fl. van Duijse (Gent) uitgenoodigd hier een Lezing te komen houden. Deze heeft zich daartoe welwillend beschikbaar gesteld en zal op Woensdag 5 April, spreken over het zoo interessante onderwerp: „De oudste bronnen van het Nederlandsche lied.” En wat den avond bijzonder aantrekkelijk zal maken daarbij, is de medewerking van den bekenden zanger Arnold Spoel, geaccompagneerd door Mej. Cath. van Lokhorst.

Men wordt verzocht reeds vooraf op de lijsten in te teekenen.

De Commissie tot Redactie van den Delftschen Studenten Almanak is samengesteld:

H. J. KIEWIET DE JONGE, President.
W. C. KORTHALS ALTES, Secretaris.
M. C. RUEB, Vice-President.
C. J. VAN DUSSELDORP, Commissaris A.
J. J. SCHALY Jr., Commissaris B.

Geïnstalleerd als bestuurderen der Societeit Phoenix:

G. A. KESSLER, President.
L. C. L. W. SLOTH BLAAUBOER, Secretaris.
G. J. M. GOEDHART, Thesaurier.

SNJEUNTOJOUNSELSKIP „FRISIA”.

Terkomme snjeun, 1e fën Gêrsmoanne gearkomste by SIMEN BEGEMAN, Alde Delft 2 om tsien ûre krêkt.

ALMANAK-REDACTIE DELFTSCHE STUDENTENBOND

E. FLESSEMAN, president.
A. F. MELJER, secr., Koornmarkt 23.
S. F. W. LADNER.
L. A. ROSMAN.
R. SMID.

Het Bestuur van den D. S. B. is samengesteld:

R. W. VAN DER VEEN, President.
H. VERHAGEN Jr., Secretaris.
J. J. TERWIEL, Thesaurier.
J. P. NIEUWDORP, } Commissarissen.
A. C. KOPPEJAN, }

AGENDA.

DEN HAAG.

Vrijdag 31 Maart. Gebouw voor K. en W. Italiaansche Opera: „La Traviata”, met medewerking van Emma Nevada; 8 uur.

Ned. Tooneel: „Dokter Klaus”; 8 uur.

Zaterdag 1 April. Fransche Opera: „Roméo et Juliette”; 8 uur.

Zondag 2 April. Gebouw v. K. en W. Gezelschap Prot: „Het leven te Parijs”; 8 uur.

ROTTERDAM.

Vrijdag 31 Maart. Groote Schouwv.: „Onze jeugd”; 8 uur.

ADVERTENTIEN.

Wegens vertrek naar RIJSWIJK:

**KAMERS ter overname
aangeboden.**

Adres KOORNMARKT 53.

DELFTSCHE LIMONADE SIROPEN.

AARDBEIEN, ANANAS, CITROEN,
FRAMBOZEN, GRENADINE, KERSEN,
MANDARIJN en SINAASAPPEL,

per flesch f 0,75, 6 flesschen franco door Nederland.
Aanbevelend,

W. DE HOOGH,
Nieuwe Langendijk 50, DELFT.

Serie Briefkaarten

met afbeeldingen van gebouwen, teeken- en collegezalen, laboratoria enz., der Polytechnische School.

Prijs per stuk 3 cents.

De Serie bevat thans **48 stuks.**

Uitgave J. WALTMAN Jr. - Delft.

Café-Restaurant HOTEL CENTRAL.

Levering van Déjeuners, Diners, Soupers, Koude en Warme Schotels.

Uitstekende gelegenheid om te Dineeren ook bij abonnement.
Pilsener Urquell. Spatenbier.

Verschillende appartementen voor Vergaderingen.

G. M. VAN DE SEIJP Hz., Cuisinier.

Abonneert U op

„SPORTKRONIEK”

Weekblad voor Sport.

Verschijnt Donderdags.

Abonnementsprijs f 4,— (bij vooruitbetaling).

Uitgever: J. WALTMAN Jr. — Delft.

Bij J. WALTMAN Jr. te Delft verschijnt

„De Gasmotoren Techniek”,

Maandblad gewijd aan de Techniek der Gasmotoren,

onder redactie van M. D. CHARLOUIS, W.-I.

 Prijs per jaargang / 4,25.

Van het eerste Nummer zijn exemplaren op aanvraag ter kennismaking verkrijgbaar.

Abonnementen worden door iederen boekhandelaar aangenomen alsmede door den Uitgever J. WALTMAN Jr., Delft.